

Bettina Smed har skrevet en bog, *Menneske Først – noget om at hjælpe mennesker videre*. På bogens omslag og i indledningen oplyses om Smed. Hun har tidligt uddannet sig og engageret sig i professionelt hjælpearbejde inden for og uden for offentlige organisationer, og hun har sammen med andre drevet privat rådgivende virksomhed rettet imod individuelle klienter og kommuner.

Smeds eget udgangspunkt er både personligt og professionelt. I bogens indledning gør hun rede for sin baggrund som overgrebs- og incestoffer, hun fortæller om sine dysfunktionelle forældre, den stærkt påkrævede omsorgsovertagelse og mødet med et socialt hjælpeapparat med børnehjemsanbringelser. Det fremgår af Smeds fortælling, at hendes tidlige skolegang forløb godt. Hun fik ros og kontakt med en lærer, og hun var dygtig til at lære. Ifølge Smeds fremstilling havde hun i midten af teenageårene styrke til i væsentlig grad at stå på egne ben, fuldføre grundskoleuddannelsen og påbegynde det videre forløb frem til at blive professionel hjælper. Bogens indledning medfører, at man som læser bliver nysgerrig efter at finde ud af, hvad Smed har at sige.

Bogen er en brugsbog om udfordringer og dilemmaer hos den professionelle hjælper, som med hjerte og hjerne møder mangfoldigheden af livskriser, som opstår i det moderne samfund. Hun belyser skæringspunktet mellem personligt engagement, nødvendig distance og behovet for at møde klienten der, hvor klienten er. Smed siger det selv sådan, at bogen henvender sig til fagpersoner i det sociale område – og til naboen – og betoner dermed princippet om ligeværdighed. Smed vil gerne stille den "værktøjskasse" til rådighed for andre hjælpere, som hun i sit 25-årige virke har oparbejdet. Bogen kan efter min mening læses af alle faggrupper, som møder mennesker i krise.

Smed redegør for, hvordan tommelfingerreglen "*at møde klienten der, hvor vedkommende er*" kan udmøntes i praksis. Svært mange socialklienter er mennesker, som i mødet med en sagsbehandler har en ballast med sig af skuffelser og opfattelser af ikke tidligere at blive forstået. Fordi der kan være mange grunde til det, må hjælperen fremstå både åben og imødekommende og samtidig tydelig og klargørende for hvilke vilkår, der kan være for at give hjælp. Smed giver eksempler på sin værktøjskasse i skæringspunktet mellem imødekommenhed og tydelighed: At være forberedt som sagsbehandler, når man møder klienten; at optræde med *ligeværdighed* selvom klient og sagsbehandler ikke er *ligestillede*, hvad angår magt; at være opmærksom på det, som psykologer kalder *overføring og modoverføring*, dvs. at følelser og holdninger dukker op hos begge parter, selv om det ikke har med den aktuelle situation at gøre; og *at ikke love for meget, men holde, hvad man lover*. Opremsningen her giver ikke Smeds beskrivelser retfærdighed. En god ting er, at Smed underbygger sin fremstilling med en række eksempler.

Smed beskriver, hvorfor det er vigtigt, og hvordan det kan gøres, at afstemme forventningerne mellem hjælperen og klienten. Hjælperens følelser og værdigrundlag og klientens ditto kommer da igen let i fokus. Smed kommer ind på nødvendigheden af at nulstille sig selv for at være åben for den anden og samtidig kunne holde fast i sin egen virkelighed som hjælper. Med Smeds egne ord handler det om "*at være bevidst om, hvem jeg (hjælperen) selv er, og hvad jeg motiveres af, ligesom det er vigtigt at være bevidst om, hvilke ting, hvilke ord, hvilken adfærd og hvilke holdninger der trigger personlige følelser i mig, så jeg ikke risikerer at blande tingene sammen.*" Det har bl.a. betydning, når hjælperen skal gøre ansvarsforholdet tydeligt, og at den hjælp, som tilbydes, i alt væsentligt skal være hjælp til selvhjælp. Smed mener, at mennesker i mange tilfælde har løsningerne i sig selv. I den udstrækning, det er rigtigt, mener hun, at hendes opgave er at være forløser. Igen er Smed's eksempler klagende.

Smed peger på intuition som vigtig. Det kan være vigtigt fx umiddelbart at spørge ind til det, som opleves som brist på mening i klientens fortælling. "Kongruens" og "inkongruens" mellem hjælperens og klientens forståelse er væsentlig. Det samme gælder hjælperens oplevelse af kongruens / inkongruens mellem klientens ord, handling og kropssprog. For sit eget vedkommende stiller Smed også krav om kongruens mellem det ydre og det indre. Fordi, som hun siger, hendes egne tanker kan ses udenpå. Jeg oplever, at Smed med disse krav til sig selv og råd til sine kolleger understreger, at det er nødvendigt meget aktivt at arbejde med sit eget udtryk.

Smeds redskaber i værktøjskassen er altid relationelle redskaber. Hun lægger vægt på sammenhængene *i mellem* hjælper og klient. Fx forklarer hun, hvordan der er sammenhæng imellem klientens motivation for forandring og hjælperens motivation: *"Helt enkelt kan man sige, at jeg ved at kigge indad, ved at være bevidst om min egen påvirkning på andre og ved at starte med at motivere mig selv, langt nemmere og langt bedre kan motivere andre."*

Dialog mellem klient og hjælper er naturligvis vigtig, pointerer Smed, men fordi ikke alle klienter magter den refleksion, som kræves til *verbal dialog*, kan *nye handlinger* hos klienten træde i stedet for refleksion. Det er derfor vigtigt, at hjælperen ikke opstiller større krav til handling end de, som kan lykkes, pointerer Smed.

Klienten kan ud fra sine livserfaringer have lagt sig fast på bestemte adfærdsmønstre. Smed opregner, hvad hun kalder "arketyper" inden for sit arbejdsfelt, hvilket ikke skal forveksles med klassiske psykologiske arketyper: En aggressiv type, en taknemmelig type, krævende type, den engagerede, den negative, den positive, den triste og opgivende type, og den optimistiske type. Smed forklarer, at en tilpasset assymmetrisk reaktion fra hjælperen ofte er hensigtsmæssig. Fx at en meget aggressiv klient kan imødekommes med venlig, rammebekræftende saglighed uden subjektive defensive reaktioner. Og at hjælpesløshed kan mødes med respekt og anerkendelse. Smeds eksempler inden for hver type giver god uddybning.

Smed er ofte på klientens side i forhold til det øvrige hjælpeapparat. Hun peger på, at relationer kan blive problematiske på grund af gensidige misforståelser og uheldige fortolkninger, og hun giver eksempler på, hvordan forholdene kan genoprettes. Smed gør opmærksom på en række faldgruber for hjælperen, som er vigtige for, at hun eller han kan passe på sig selv. Lovgivningsmæssige rammer og forudsætninger opstillet af ledelsen i den pågældende institution skal tidligt gøres tydelige.

Smed giver en omfattende beskrivelse af et årelangt klientforløb med kvinden "R", hvor de principper, som Smed fremhæver, sættes på prøve. R havde, på lignende måde som Smed selv, fra tidlig barndom erfaring med misbrug og overgreb fra forældrene og deres venner. Senere fik hun samme erfaring på børnehjem, dette fortsatte i form af uheldige offentlige tiltag, psykiatrisk indlæggelse, omfattende ETC-behandling, så igen voldtægt, denne gang inden for den psykiatriske institution, uden at det førte til anmeldelse. Smed kom ind i billedet, da R var i tyverne og indlagt. Problemerne for R fortsatte, men forskellen var, at hun nu havde en troværdig støtte, som fulgte hende meget tæt. Smeds fortælling om arbejdet med R er interessant på baggrund af ligheden med hendes egen opvækst og Smeds anbefalinger i bogen om at vægte professionalisme og engagement. Der kan sandsynligvis være flere meninger om Smeds balancegang over for R.

I bogens sidste del har Smed tanker om arbejdet med selvmordstruede. Smed fraskriver sig først, med noget, jeg tror er taktisk forsigtighed, at hun i kraft af sin uddannelse skulle have kompetance i forhold til selvmordsønsker, som kan sammenlignes med psykologers og psykiateres. Dernæst kommer Smed med potente tanker om forudsætningerne for at være til hjælp. Hjælperen må afklare sine egne følelser og holdninger. Om fx hvem, der bærer ansvaret for hvad. Man skal kunne tåle at tale om det. På samme måde som i det øvrige vanskelige klientarbejde anbefales det at forstå tankerne om selvmord på klientens egne præmisser. Dvs. at tåle ligeværdigt at møde den, som vil afslutte sit eget liv, uden anden forudfattethed end at tilbyde samtale om, hvad der har bragt vedkommende dertil, samtale om konsekvenserne og om alternative veje at gå.

Smed udtrykker det sådan: *"Jeg har gået ved siden af den anden, været i kaosset, frustrationerne, frygten, angsten og afmagten sammen med den anden, uden at blive forskrækket og uden at påtage mig ansvaret."* Lidt senere i teksten: *"Spørgsmålet er, hvordan man definerer det at tage ansvar. Set med mine øjne har man et stort og ufravigeligt ansvar i forhold til at sikre, at det grundlag, et menneske i krise træffer sin beslutning på, er så oplyst som overhovedet muligt."*

Holdningerne bogen igennem er eksistentiale. Smed har efter min mening noget meget vigtigt at sige. Indsigt, relation, engagement og tydelig ansvarsfordeling peger mod bedre løsninger end kontrol.

Af Jan Rimau, psykolog

